

ՅՈՒ. Ս. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ, «ԱՆԱԴԻՏ» ՀԱՆԴԵՍԸ, Երևան, Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, 1999, 228 էջ:

Չայ մամուլն իր պելեի քան երկդարյա գոյության ընթացքում ունեցել է այնպիսի եզակի հրատարակություններ, որոնք իրենց ծնունդով նոր էջ են բացել մեր մշակութային կյանքի տարեգրության մեջ: Եթե հեռավոր Չնդկաստանի Սադրան քաղաքում 1794 թ. լույս տեսած «Ազդարարը» հայ մամուլի ու հրապարակախոսության սկիզբն ազդարարեց ի լուր աշխարհի, ապա նրանից հետո մինչև այժմ տպագրված շուրջ 4000 անուն աշխարհասփյուռ թերթերի ու հանդեսների շարքում կարելի է առանձնացնել մի քանի տասնյակի հասնող պարբերականներ, որոնք մեր մշակույթի ու հասարակական-քաղաքական մտքի զարգացման կարևոր շրջափուլերն են սահմանափակել և սերունդների հիշողության մեջ մնացել որպես հեռուից լուսավորող մշտալատ փարոսներ: Հետագա սերունդները ևս, ընդհուպ մինչև մեր օրերը, որպես այդ մամուլի «ուշացած ընթերցողներ», շատ բան են սովորել նրանից՝ անցյալը ծիշտ հասկանալու, ներկա ու գալիքը իրար հետ ամուր շաղկապելու և նկատված սխալները չկրկնելու համար:

Այս առումով եզակի երևույթ պետք է համարել Վենետիկի Մխթարյանների «Բազմավաթը», որն իր հիմնադրումից (1843 թ.) ի վեր անխափան կերպով հրատարակվում է առ այսօր և իրավամբ համարվում մեր ներկայիս մամուլի «նահապետը»: Անցյալի մեր մամուլի բացատրիկ օրգաններ են մնում Հարություն Ավաճյանի և Հակոբ Պարոնյանի «Անուն», Ատեփանոս Նազարյանցի ու Միքայել Նալբանդյանի «Հիսիսափայլը», Խորեն Ստեփանեի «Հայկական աշխարհը», Սուրբ Էջմիածնի Հայրապետական աթոռո «Արարատը», Գրիգոր Արծրունու «Մշակը», Ավետիք Արասխանյանի «Սուրճը», Ազգար Յովհաննիսյանի «Փորձն» ու «Արձագանքը», Երվանդ Լալայանի «Ազգագրական հանդեսը», Աստվածատուր Երիցյանի «Խաթաբալան», Գաթեգին Լևոնյանի «Գեղարուեստը» և այլն:

Այս շարքին պետք է դասել նաև Արշակ

Չուպանյանի խմբագրությամբ «սփեգերական կեդրոն» Փարիզում շուրջ կես դար լույս տեսած «Անահիտ» հանդեսը: Ազգային, գրական-գեղարվեստական այդ հանդեսի հրատարակությունն սկսվել է 1898-ին և, որոշ ընդհատումներով, շարունակվել մինչև 1949-ը: Այն ունեցել է հրատարակության երկու շրջան. առաջին՝ 1898-1911 թթ. և երկրորդ՝ 1929-1941, 1946-1949 թթ.: Իր կետայրյա գոյության ընթացքում անընդմեջ տպագրվելով շուրջ երեսուն տարի՝ հանդեսն անգնահատելի դեր է խաղացել հայ-ֆրանսիական և հայ-եվրոպական ժողովուրդների գրական-մշակութային կապերն ամրապնդելու ու զարգացնելու, օտար հեղինակների հայագիտական աշխատությունները թարգմանելու և հայ ընթերցողին մատուցելու, ինչպես և արևմտահայ ազգային դատի պաշտպանության ու Սփյուռք-Խորհրդային Հայաստան փոխառնությունները ընդլայնելու ու զարգացնելու գործում: Եվ այդ ամենով «Անահիտը» հայ մամուլի պատմության մեջ գտել է իր ուրույն ու հատատուն տեղը:

Սակայն, ցավոք, ցայսօր մեր պատմագրության ու բանասիրության մեջ չկար մի որևէ ամբողջական աշխատություն նվիրված այդ հեղինակավոր պարբերականի բազմակողմանի ուսումնասիրությանը: Չնայած անցյալում և մեր օրերում եղել են թե՛ սփյուռքահայ և թե՛ խորհրդաշայ հեղինակներ, ովքեր իրենց հոդվածներում ու մեմոարություններում այս կամ այն չափով անդրադարձել են «Անահիտի» գործունեությանը, նրա խմբագիր, մեծանուն գրող ու գրաքննադատ Արշակ Չուպանյանի կյանքին ու գործունեությանը նվիրված մեմոարություններում ու այլ աշխատություններում ևս խոսվել է «Անահիտի» մասին¹, փորձ արվել ընդհանուր զօծերով ներկայացնելու նրա պատկերը: «Անահիտի» շուրջ բնութագրական խոսք է ասվել նաև տարբեր գրողների ու հրապարակախոսների գրական ժառանգությանը, ինչպես և հայ ժողովրդի պատմու-

¹ Այդ աշխատություններից հատկապես արժեքավոր են Հակոբ Օշակյանի «Արշակ Չուպանյան» ուսումնասիրությունը, որը տպագրվել է հեղինակի «Համապատկեր արևմտահայ գրականության» բազմահատորյակի 5-րդ գրքում (տե՛ս էջ 305-415), ինչպես նաև Կարլեն Դալլաբյանի «Արշակ Չուպանյան» մեմոարությունը (Երևան, 1987):

թյանը, մշակութային ու գրականությանը նվիրված աշխատություններում ու հետազոտություններում, ակադեմիական առանձին հրատարակություններում և այլուր: Բայց այդ ամենը «Անահիտի» ամբողջական նկարագիրը չեն տալիս, չեն բացահայտում նրա հասարակական ու գրական-գեղարվեստական նշանակությունը մեր մամուլի պատմության մեջ:

Այս բացը լրացնելու եկավ Յու. Ավետիսյանի «Անահիտ» հանդեսը՝ մենագրությունը, որի մեջ հեղինակը փորձ է անում առաջին անգամ հիմնավոր կերպով ներկայացնելու այդ հանդեսի գործունեության առաջին շրջանի (1898-1911 թթ.) հիմնական կողմերը, տալու նրա ազգային-հասարակական ու գեղագիտական գնահատականը: Հայտնի է, որ «Անահիտը» անդրադարձել է հայ մշակութային պատմության ու հասարակական կյանքի գրեթե բոլոր բնագավառներին: Իր հարցասիրությունների լայնությամբ ու հանրագիտական բնույթով, բազմազան թեմատիկայով ու հարուստ բովանդակությամբ «Անահիտը» կոչված էր նպատակելու հայոց ազգային գարթոնքին, հայ ժողովրդի հոգևոր ու քաղաքական վերածնությանը: Այս առումով հանդեսը ներկայանում է որպես մի յուրահատուկ ամբողջություն, որի ամեն մի տարրը, ներքին ու արտաքին կառուցվածքի, գաղափարական ու գեղագիտական հղացման առանձնահատկությունները գոյանում ու խարսխվում են մեկ ընդհանուր հիմքի վրա ու ներկայանում որպես մեկ միասնական ամբողջություն:

Չեղինակն իր մենագրության մեջ անդրադարձել է հանդեսի գործունեության գրեթե բոլոր կողմերին: «Երկու խոսք» հակիրճ նախաբանին հաջորդում են գրքի հինգ գլուխները և ապա «Վերջաբանի փոխաբան» եզրափակիչ խոսքը: Առաջին գլխում տրված են «Անահիտ» հանդեսի նախապատրաստության և հիմնադրման մանրամասները՝ զուգահեռաբար ներկայացնելով նաև Ա. Չոպանյանի կյանքի ու ստեղծագործության պատմությունը: Չեղինակը ծիշտ է նկատում, որ «Անահիտ» հանդեսը հրապարակ է իջել արևմտահայ հասարակական կյանքի ու գրական ընթացքի կենսական պահանջներով և այն արգասիքն է նրա խմբագիր Արշակ Չոպանյանի անհատականության, գրողի ու քննադատի նրա եռանդուն քանքերի, ստեղծագործական ու գաղափարական հղացումների²: Միաժամանակ այդ հանդեսը նրա ստեղծագործական վաստակի շարունակությունն ու անբաժանելի մասն է, քանզի նրանում տպագրված նյութերի մեծ մասը պատկանում է Ա. Չոպանյանի գրչին:

Ուստի հեղինակը քանացել է հնարավորին չափ համակողմանիորեն ներկայացնել նրա աշխարհայացքի, հասարակական կողմնորոշումների ու գեղագիտական ըմբռումների ծնավորման ու զարգացման ընթացքը, գրական ժառանգության հատկանշական կողմերը: Այստեղ Ա. Չոպանյանը ներկայացված է որպես բանաստեղծ, արձակագիր, գրաքննադատ, հասարակական-մշակութային խոշոր գործիչ և հմուտ ու լայնախոհ խմբագիր ու հրատարակիչ:

Առաջին գլխի երկրորդ ենթաբաժնում ներկայացվում են Ա. Չոպանյանի խմբագրական աշխատանքի առաջին փորձերը: Հայտնի է, որ մինչև «Անահիտի» հրատարակությունը 1895 թ. Ա. Չոպանյանը 4. Պոլսում մի կարծ ժամանակ խմբագրել է «Ճաղիկ» հանդեսը, որը հենց այդ մի քանի ամիսների (մարտ-նոյեմբեր) ընթացքում է դարձել առավել լուրջ գրական-գեղարվեստական հանդես: Այդ մասին կան ժամանակակիցների վկայությունները: Նա հարուստ ծրագիր է կազմում ու պլաններ մշակում այդ հանդեսի հետագա լույսընծայման համար: Սակայն, 1895 թ. հոկտեմբերին Ա. Չոպանյանը թուրքական հետապնդումներից խուսափելու նպատակով դադարեցնում է «Ճաղիկ»-ի հրատարակությունը ու մեկ ամիս անց հեռանում Պոլսից: Չնայած կարճատև երկվ նրա գործունեությունը «Ճաղիկ»-ի խըմբագրությունում, և առաջադրված մի շարք կարևոր խնդիրներ մնացին անուծելի, սակայն, ծիշտ է նկատել հեղինակը, որ այդ կարճատև, բայց և բեղմնավոր գործունեությամբ հանդեսը մեծ ազդեցություն է ունեցել արևմտահայ լրագրական արվեստի և գրական-գեղարվեստական մտքի զարգացման վրա: «Ճաղիկը» արևմտահայ իրականություն բերեց անխառն նկարագրով գրական հանդեսի առաջին օրինակը, պայմանավորեց գրական նոր շարժման սկզբնավորումը, նախադրյալներ ստեղծեց «Անահիտ» հանդեսի հրատարակության համար» (էջ 41):

Այնուհետև հեղինակն իր մենագրության առաջին գլխի երրորդ ենթաբաժնում մանրակրկիտ կերպով տալիս է «Անահիտ» հանդեսի հրատարակության պատմությունը և նրա նախնական ծրագիրը, ներկայացնում արևմտահայ հասարակական-քաղաքական ու գրական-մշակութային կյանքի համայնապատկերը: Նա բնութագրում է ժամանակի արևմտահայ գրեթե բոլոր պարբերականները, ներկայացնում նրանց կողմնորոշվածությունը՝ միաժամանակ քննադատելով թուրքական կառավարող շրջանների վարած հայափաշած

² Յու. Ավետիսյան, «Անահիտ» հանդեսը, էջ 7: Այսուհետև հիշյալ գրքից մեջբերումները կտրվեն տեքստում փակագծերում նշելով միայն էջահամարները:

քաղաքականությունը XIX դարի վերջին և XX դարի սկզբին:

Այն, ինչ հնարավոր չի լինում իրականացնել երկրում (Արևմտյան Չայնաստանում), Ա. Չոպանյանը փորձում է իրագործել արտասահմանում, տվյալ դեպքում՝ Փարիզում: Գրքի հեղինակն այստեղ ևս կատարել է ընդգրկուն աշխատանք, վերլուծել է այդ ժամանակ եվրոպայում լույս տեսնող երկու տասնյակից ավելի հայերեն պարբերականները, տվել դրանց ընդհանուր բնութագիրը՝ միաժամանակ կանգ առնելով Ա. Չոպանյանի գործունեության այդ շրջանի վրա: Եւ հիմնավոր կերպով վերլուծել է հանդեսի հրատարակության՝ Ա. Չոպանյանի կազմած ծրագրերը, վկայակոչել հայ անվանի գրողների ու մշակութային գործիչների կարծիքները, ելույթներն ու ցանկությունները՝ «Անահիտի» հրատարակության առթիվ:

Ոգեկոչելով հայոց հեթանոս աստվածուհուն Անահիտին, հանդեսը նպատակ ուներ արթնացնելու նախնայաց հեթանոս ոգին, լույսի ու կենսականության աղբյուրը: «Անահիտ» կոչեցի հանդեսը, մեր հիմնավորը և հավիտենական աստվածուհին անունով,- գրում է նրա խմբագիրը,- որպեսզի Ոսկեծղին, Անահատը, բարության Բաշխիչը, հայ ցեղին ոգին պատկերող մայրական Դիցանույշը՝ այս ազգային-գրական ձեռնարկը իր լուսավոր թենդով հովանավորե և զայն գեղեցկությամբ ու կենդանությամբ պայծառացնե» (էջ 56):

«Անահիտի» անդրամիկ համարը լույս է տեսել 1898 թ. նոյեմբերին: Այն ուներ հարուստ բովանդակություն, պարունակում էր «1. Ուսումնասիրություններ հայ ժողովրդին պատմության, գրականության, գեղարվեստին ու լեզվին վրա, և տեսություններ անոր ներկա բարոյական ու նյութական կացության մասին. 2. Ուսումնասիրություններ գեղարվեստական, գիտական և ընկերական ընդհանուր խնդիրներու վրա. 3. Թարգմանություններ օտար հին ու նոր մատենագրությանց ամենն կարևոր հրաշակերտներուն. 4. Վեպեր, վիպակներ և բանաստեղծություններ ազգային կամ առհասարակ արևելյան կյանք. 5. Ոտանավոր և արձակ գրություններ գրական ամեն սեռ. 6. Հրատարակություն և ուսումնասիրություն հին ու նոր հայ ժողովրդական բանաստեղծությանց, ավանդության և հեքիաթներու» (էջ 56-57):

Չեստապայում Ա. Չոպանյանը նպատակ ուներ ընդլայնելու հանդեսի գեղարվեստական բաժինը՝ հրատարակելով արվեստի գործերի վերատպություններ, հատկապես հայոց միջնադարյան կերպարվեստի նմուշներ ու դրանց վերաբերյալ ուսումնասիրություններ:

Գրքի երկրորդ գլուխն ամբողջությամբ նվիրված է հայ ազգային-քաղաքական կյանքի արտացոլմանը հանդեսի էջերում, ուր առանձին ենթապլուխներով քննարկվում են թուրքական իշխանությունների կականակական քաղաքականության դրսևորումները, վերլուծվում հայ-երիտթուրքական առնչությունները, ազգային-ազատագրական ուղիներ-

ընդ որում և արտաքին միջամտության անհրաժեշտության խնդիրները:

Մենագրության ամենածավալուն գլուխը կրում է «Գրական-գեղարվեստական ընթացքը և «Անահիտ» հանդեսը» վերտառությունը: Նրանում հեղինակը ներկայացնում է հանդեսի գրական ծրագիրը և ժամանակի հոգևոր-մշակութային մթնոլորտը, խոսում «Անահիտի» ազգային ակունքների ու որդեգրած դասական ավանդների մասին, վերլուծում հանդեսի կողմից օգտագործված համաշխարհային գրականության փորձը, անդրադառնում ժամանակի հայ գրականության նվաճումների և գրական ուղղությունների վերաբերյալ հանդեսում շտապված հարցերին, ազգային արվեստի զարգացման ուղիներին և այլն: Հեղինակն ամենուր կարողանում է մասնագիտական հմտություններով ու համոզիչ բնութագրումներով ներկայացնել «Անահիտի» գրական-քննադատական ճիշտ կողմնորոշումները, տալ նրա գիտական, գրական-գեղարվեստական համայնապատկերը:

Գրքում մի առանձին գլուխ է նվիրված է արևմտահայ գրական աշխարհագրի խնդիրներին, որոնք ժամանակին քննարկվել են հանդեսի էջերում: Հեղինակն այստեղ փորձել է վերլուծել հանդեսի հրատարակումների լեզուն և ոճը, ներկայացնել նրա մշակած տեսակետները արևմտահայ գրական աշխարհագրի մասին:

Աշխատության վերջին գլուխը համակողմանիորեն ներկայացնում է «Անահիտ» հանդեսի ընթերցողական լսարանը: Պետք է նկատել, որ մեր մամուլի պատմության ուսումնասիրության մեջ կիրառված առաջին փորձն է սա: Հեղինակը մանրակրկիտ կերպով ուսումնասիրել է «Անահիտի» ընթերցողների թվական, սոցիալական (ընկերային) կազմը, աշխարհագրական կառուցվածքի յուրահատկությունները և այդ լսարանի անմիջական արձագանքները հանդեսի հրատարակության շուրջ: «Անահիտը», հրատարակվելով Փարիզում, իր ընթերցողներն է ունեցել աշխարհի տարբեր ծայրերում եվրոպայում ու Ասիայում, Ամերիկայում ու Աֆրիկայում և այլուր: Նրա օրինակներն ստացվել են Նյու Յորքում, Չիկագոյում, Բոստոնում, Մոսկվայում, Պոլսում, Իզմիրում, Թիֆլիսում, Բաքվում, Վանում, Մուշում, Շապին-Գարահիսարում, Խարբերդում և այլուր, ընթերցողները եղել են անվանի գրողներ, գիտնականներ, մշակութային ու հասարակական-քաղաքական գործիչներ, արհեստավորներ և շինականներ: Խմբագիրը քանք չի խնայել էլ ավելի ընդլայնելու իր հանդեսի ընթերցողների լսարանը և նրա տարածման աշխարհագրական սահմանները: «Անահիտի» բաժանորդների թիվը նրա հրատարակության առաջին շրջանում հասել է 850-900-ի:

Հեղինակն իր մենագրության հիշյալ գլխում մանրակրկիտ կերպով վերլուծում է այդ ամենը, որ շատ կարևոր է մեր մամուլի պատմության համար, և անում է ճիշտ եզրակացություններ: Ըստ նրա հաշվարկների՝ «Ա-

նահիտի» ընթերցողական լսարանի 60 տոկոսը եղել են մտավորականներ: Համեմատաբար փոքր է եղել ընկերային մյուս խմբերին պատկանող բաժանորդների թիվը. հասարակական-քաղաքական գործիչներ՝ մոտ 13-15 տոկոս, հոգևորականներ՝ 14-15 տոկոս, վաճառականներ՝ 6-7 տոկոս, այլ զբաղմունքի տեր մարդիկ 7-10 տոկոս: Տարիքային առումով գերիշխող դիրք են գրավում երիտասարդները: Լսարանի միջին տարիքը 30-35-ից չի անցնում (եք 193):

Յու. Ավետիսյանը, փաստորեն, մեզանում գրեթե առաջին հեղինակն է, որ իր մեծագուրջ մեջ օգտագործել է մամուլի վերլուծության տիպաբանական սկզբունքները և տվել է այդպիսի վերլուծության անդրաձևի օրինակը հայ մամուլի պատմության ու նետության ասպարեզում՝ հետազոտության նյութ ունենալով «Անահիտ» հանդեսի բարդ կառուցվածքն ու նրա պարունակած նյութերի բազմազանությունը: Նա բնութագրում է «Անահիտի» տիպաբանական հատկանիշները, որոնցով այդ պարբերականն առանձնանում է ժամանակի արևմտահայ գրական-գեղարվեստական և ազգային մյուս պարբերականների շարքում: Միաժամանակ աշխատության մեջ կարևորվում է «Անահիտի» տեղն ու դերը մեր մշակութային կյանքում և մամուլի պատմության մեջ:

Դեղինակն իր աշխատությանը շրջանառության մեջ է որել արիվիվային բազմաթիվ նյութեր, նամակներ ու փաստաթղթեր, որոնք պահվում են Ե. Չարենցի անվան գրականության ու արվեստի թանգարանի ֆոնդերում: Նա խտացված ձևով ի մի է բերում ժամանակի արևմտահայ և եվրոպական մամուլի տեսակետները, նշանավոր մարդկանց գնահատականները «Անահիտ» հանդեսի մասին և, այդպիսով, տալիս նրա ամբողջական նկարագիրը մեր մշակույթի տարեգրության մեջ:

Յու. Ավետիսյանի գիրքը մեզանում Ա. Չոպանյանի «Անահիտ» հանդեսին նվիրված առաջին հաջողված գործն է: Ավարտելով այս արժեքավոր մենագրության ընթերցումը՝ ափսոսում են, որ նրանում տրված է միայն «Անահիտի» առաջին շրջանի պատմությունը: Սեզ թվում է՝ հեղինակը չպետք է շտապեր լույս աշխարհի հանել իր մենագրությունը և այն պետք է լրացներ ու ամբողջացներ՝ ուսումնասիրելով և ի մի բերելով «Անահիտի» հրատարակության երկրորդ շրջանը ևս, մի բան, որը նա կարող էր անել նույն սկզբունքներով ու բարձր մակարդակով:

Գրքի վերնագիրը ևս, մեզ թվում է, ճիշտ չի ընտրվել: Նախընտրելի էր, եթե այն լիներ «Արշակ Չոպանյանի «Անահիտ» հանդեսը», քանի որ սերունդների հիշողության մեջ «Անահիտը» առանց նրա խմբագրի անվան չի պատկերացվել, ինչպես, ասենք, «Գեղարուեստը» առանց Գարեգին Լևոնյանի:

Գրքում նկատվում են նաև այլ թերություններ: Հայտնի է, որ «Անահիտը» հաճախակի է անդրադարձել հայոց ազգային-քա-

ղաքական կյանքի խնդիրներին, Հայկական հարցի արժարժումներին, մշտապես տեղեկություններ է տվագրել հայ-թուրքական հարաբերություններին, հայկական կոտորածների մասին, ուշագրավ խոսք է ասել հայ քաղաքական կուսակցությունների, մասնավորապես դաշնակցության և հնչակյանների գործունեության վերաբերյալ: Գիրքը, կարծում ենք, մեծապես կշահեր, եթե հեղինակն ավելի մանրամասն անդրադարձար այս հարցերի ջրնարկումներին՝ նշելով նաև բոլոր այն վրիպումները, որոնք ունեցել է և ինքը Ա. Չոպանյանը: Այդ դեպքում գրքի երկրորդ կարևոր ու արժեքավոր գլուխը կլիներ ավելի հարուստ և ծավալուն, որը կբխեր նաև հանդեսի բովանդակությունից:

Ինչպես տեսանք, «Անահիտի» գործունեության գնահատումներին գրքի հեղինակն անդրադարձել է և՛ առաջին, և՛ հինգերորդ գլուխներում: Ճիշտ է, կոնկրետ կարծիքներ չեն կրկնվում, բայց աշխատանքի կառուցվածքային ամբողջականությունը պահպանելու համար տեղին կլիներ, եթե դրանք ներկայացներ գրքի միայն մի բաժնում: Ա. Չոպանյանի կյանքի ու գործունեության ուշ շրջանը ևս, երբ նա խմբագրում էր Փարիզի «Վերածնունդ» (1917-1919 թթ.) և «Ալազա» (1921-1924 թթ.) պարբերականները, գրքում թողցիկ է լուսաբանվել: Այնինչ, նրա խմբագրական-հրատարակական գործունեության այդ շրջանը ևս հարուստ է ևել, և կարելի էր զուգահեռներ անցկացնել առաջին շրջանի «Անահիտի» և այդ պարբերականների միջև՝ ավելի ընդգծելով Ա. Չոպանյանի վարած քաղաքականության յուրահատկությունները հիշյալ տարիներին:

Գրքում նկատվում են նաև տեխնիկական բնույթի վրիպումներ, որոնք կարելի էր կանխել ժամանակին: Այսպես, որոշ էջերում մի շարք բառեր տողադարձելիս խախտվել են տողադարձի կանոնները, ամենուր «ու» ծայնավորի վրա հարցական նշանը (պարուկը) չի դրվել՝ համապատասխան բաղադրիչի վրա: Ասկայն սրանք էական մշանակություն չունեն այս արժեքավոր մենագրությունում, որը գալիս է հարստացնելու հայ մամուլի պատմությանը նվիրված գրքերի գրադարանը:

Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ հեղինակը տարիներ շարունակ ուսումնասիրել է արդեն ծանոթ է «Անահիտ» հանդեսի ստեղծման ու նրա գոյության առաջին շրջանի պատմությանը, Արշակ Չոպանյանի կյանքի ու գործունեության մանրամասներին, կարող ենք վստահորեն ասել, որ նա նույն հաջողությանը կարող է նաև ստեղծել այդ հանդեսի հրատարակության երկրորդ շրջանի պատմությունը: Ուստի, ցանկալի է, որ Յու. Ավետիսյանը շարունակի իր ձեռնարկած շնորհակալ գործը և ամբողջացնի մեր մամուլի այդ ուշագրավ երևույթի կենսադրյալ հարուստ տարեգրությունը:

Վ. Ս. ԱՆՂԱՅԱՆ